

KMP.573.29.2017.AI

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji
Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego nr 3
im. dr. Grzegorza Maja w Warszawie
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192, dalej: OPCAT) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 5-6 września 2017 r. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Mechanizm) wizytował Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy nr 3 im. dr. Grzegorza Maja, przy ul. Patriotów 90 (dalej: MOW, Ośrodek, placówka).

W skład zespołu wizytującego wchodził: dr Aleksandra Iwanowska, Rafał Kulas (prawnicy) oraz Łukasz Musiałkowski (pedagog resocjalizacyjny).

Celem wizytacji zapobiegawczej Mechanizmu było sprawdzenie stanu przestrzegania praw dzieci oraz dokonanie oceny ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W czasie wizyty wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę wstępną z Renatą Chwedoruk - dyrektorem placówki,
- przeprowadzono rozmowę z psychologiem zatrudnionym w placówce,
- dokonano oglądu Ośrodka, w tym pokoi wychowanków, sanitariatów, jadalni, pomieszczeń dydaktycznych i rekreacyjnych,
- przeprowadzono rozmowy indywidualne z wybranymi przez wizytujących wychowankami, w warunkach zapewniających poufność rozmowy,
- dokonano analizy dokumentacji dostępnej na miejscu, w tym m.in. akt osobowych dzieci, rejestru zdarzeń nadzwyczajnych, raportu pielęgniarskiego, procedur

przyjętych w placówce, protokołów z posiedzeń rady pedagogicznej, protokołów z kontroli przeprowadzonych w MOW;

- wykonano dokumentację fotograficzną.

Przedstawiciele KMPT poinformowali obecne na spotkaniu kończącym wizytę dyrektor i psycholog o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji poddano analizie dokumentację i informacje związane z funkcjonowaniem placówki.

Podczas wizytacji w przedmiocie zainteresowania KMPT każdorazowo pozostają zagadnienia związane z legalnością pobytu dzieci w MOW, ich traktowaniem, dyscyplinowaniem, prawem do informacji, kontaktów ze światem zewnętrznym, ochrony zdrowia, prawem do praktyk religijnych, a także warunki bytowe i dostosowanie placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. W raporcie wskazano jedynie problemy systemowe związane z funkcjonowaniem MOW, a także obszary pozytywnie wyróżniające placówkę oraz takie, w których KMPT stwierdziło nieprawidłowości.

2. Charakterystyka placówki

MOW nr 3 jest placówką resocjalizacyjną dla chłopców. Organem prowadzącym jest Prezydent m. st. Warszawy, a nadzór pedagogiczny nad działalnością sprawuje Mazowiecki Kurator Oświaty.

Pojemność MOW wynosi 48 miejsc. W dniu wizytacji w placówce przebywało 13 wychowanków.

3. Mocne strony i dobre praktyki

Podczas rozmów indywidualnych chłopcy wskazali, iż czują się w placówce bezpiecznie, mają zaufanie do pracowników i poczucie, że mogą zwrócić się do nich z dowolnym problemem.

Chłopcy przebywający w Ośrodku mają możliwość poddania się terapii uzależnień. W Ośrodku zatrudniony jest bowiem terapeuta uzależnień. Zgodnie z przekazanymi informacjami w roku szkolnym 2016/2017 około 8 wychowanków było objętych stałą opieką terapeuty. W ramach terapii indywidualnej odbywali oni raz w tygodniu godzinne spotkania. Od roku szkolnego 2017/2018 wprowadzone natomiast zostaną spotkania grupy terapeutycznej.

Placówka dysponuje rozległym terenem zielonym z nową infrastrukturą do uprawiania sportu i rekreacji na świeżym powietrzu. W bieżącym roku na potrzeby wychowanków oddano profesjonalne boisko do piłki nożnej, boisko do koszykówki i siatkówki, siłownię plenerową, bieżnię, ścieżkę zdrowia, stoły do tenisa stołowego, miejsce do grilla. Dzięki temu chłopcy mają możliwość aktywnego spędzania czasu, rozwijania swoich zainteresowań sportowych w bezpiecznym i odpowiednio przygotowanym otoczeniu.

W MOW realizowane są wszechstronne projekty tematyczne np. uwrażliwiające dzieci w zakresie literatury i sztuki, a także przygotowujące je do świadomego uczestnictwa w życiu kulturalnym, zapoznające z zasadami załatwiania spraw urzędowych, napisania listu motywacyjnego i CV, promujące zdrowy tryb życia, kształtujące wrażliwość ekologiczną. Ponadto w placówce funkcjonuje kilka kół zainteresowań, a także organizowane są liczne imprezy okolicznościowe i tematyczne.

MOW nawiązał także współpracę z Centrum Kształcenia Praktyczne w Warszawie, dzięki czemu wychowankowie mają możliwość zdobycia kwalifikacji zawodowych na poziomie podstawowym. W minionym roku szkolnym chłopcy odbyli przygotowanie do wykonywania zawodu stolarza.

Wychowankowie angażują się także w wolontariat współdziałając z Domem Zakonnym Zgromadzenia Sióstr Misjonarek Miłości. W ubiegłym roku przeprowadzili remonty mieszkań potrzebujących rodzin.

Przy MOW działa 244 drużyna harcerska w ramach Namiestnictwa Drużyn Nieprzetartego Szlaku. Działalność drużyny obejmuje integrację z osobami z niepełnosprawnościami, organizację wspólnych imprez, w tym *Dnia Sportu i Zabawy*, w którym uczestniczą wszystkie drużyny i dzieci z niepełnosprawnościami.

W placówce funkcjonuje Młodzieżowa Rada Ośrodka współpracująca z dyrektorem, kierownikiem grup wychowawczych oraz opiekunem Rady. Jej przedstawiciele biorą udział we współtworzeniu obowiązujących zasad, systemu motywacyjnego oraz statutu. Członkowie Rady opiniują kwestie związane z udzielanymi pochwałami i naganami, wyborem *wychowanka tygodnia*, a także tygodniowym jadłospisem.

KMPT bardzo pozytywnie ocenia wszystkie przedstawione powyżej działania zmierzające do pobudzenia aktywności chłopców, poszerzenia ich zainteresowań, współodpowiedzialności za swój los i wrażliwości na potrzeby innych osób.

4. Problemy systemowe

4.1. Monitoring wizyjny

W placówce zainstalowano monitoring obejmujący korytarze i część klatki schodowej na terenie internatu, a także salę rekreacyjną w szkole. Nagrania przechowywane są przez okres 30 dni.

Kwestia stosowania monitoringu w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, w związku z jej pominięciem w przepisach regulujących funkcjonowanie tych placówek, od kilku lat pozostaje w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich, który już w 2010 r. skierował wystąpienie generalne do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie monitorowania szkół i placówek oświatowych (m.in. ośrodków wychowawczych i socjoterapii). Wskazywał wówczas, że monitorowanie szkół i placówek oświatowych może stanowić formę ingerencji w prywatność uczniów, nauczycieli oraz innych osób znajdujących się na terenie obserwowanego budynku.

Dla legalności tego rodzaju kontroli istotne jest jednak, żeby ograniczenie to spełniało przesłanki określone w art. 31 ust. 3 Konstytucji, w tym wymóg ustawowej formy ograniczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że żaden przepis rangi ustawowej nie upoważnił organów prowadzących do instalowania kamer monitorujących na terenie szkół i placówek oświatowych.

Regulacji na gruncie ustawowym wymaga jednak nie tylko samo uprawnienie do instalowania na terenie szkół i placówek oświatowych sieci monitoringu wizyjnego, ale także sprecyzowanie zasad i celów montowania kamer, sposób postępowania ze zgromadzonymi w ten sposób danymi, w tym zasady dostępu do nagrań z kamer monitorujących oraz zabezpieczenia danych, a także ewentualne wymagania odnośnie oznaczenia terenu monitorowanego.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich uznał za zasadne dokonanie zmian aktualnie obowiązujących regulacji w celu ograniczenia możliwości instalowania kamer monitorujących w szkołach i placówkach oświatowych do miejsc wyraźnie wskazanych w przepisach prawa.

Nie ulega także wątpliwości, że możliwość instalowania na terenie szkół sieci monitoringu wizyjnego powinna wynikać z przepisów rangi ustawowej, a ewentualne upoważnienie do wydania aktu wykonawczego musi być zgodne z wymaganiami, o których mówi przepis art. 92 ust. 1 Konstytucji.

Do chwili obecnej takie unormowania nie zostały wprowadzone. Omawianą kwestię należy uznać za problem systemowy, który jest w dalszym ciągu monitorowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

4.2. Prawo do skargi

Nie wszyscy chłopcy, z którymi przeprowadzono rozmowy wiedzieli do kogo mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw, zetknięcia się z przejawami przemocy ze strony rówieśników lub personelu placówki. W ocenie KMPT powyższa sytuacja obrazuje szerszy problem nieletnich przebywających w detencji w zakresie dostępu do efektywnego mechanizmu składania skarg. Zagadnienie to było już sygnalizowane w raportach Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce KMPT w 2015 r. i 2016 r.

Z uwagi na powyższe Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się w dniu 10 grudnia 2015 r. do Rzecznika Praw Dziecka z propozycją podjęcia współpracy w celu wypracowania standardów dotyczących składania skarg przez dzieci pozbawione wolności. Problem pozostaje w zainteresowaniu obu Rzeczników.

5. Obszary wymagające poprawy

5.1. Traktowanie

W trakcie rozmów indywidualnych chłopcy zgłosili, iż po powrocie z przepustek są poddawani kontrolom osobistym. Wychowawcy w takich sytuacjach proszą o pokazanie rzeczy wnoszonych do placówki, przeszukują kieszenie dziecka lub dokonują jego pobieżnego sprawdzenia. Jeden z wychowanków wskazał natomiast, że podczas takiej kontroli musiał rozebrać się do bielizny. Wszystkie czynności realizowane są w pokojach wychowawców. Żaden z rozmówców KMPT nie wiedział o możliwości odmowy poddania się kontroli.

Wobec powyższych ustaleń Mechanizm przypomina, że żaden z aktów prawnych rangi ustawowej nie upoważnia personelu MOW do dokonywania sprawdzenia rzeczy i osoby, a także dokonywania przeszukiwania. Takie działania naruszają zasadę legalizmu, określoną w art. 7 Konstytucji RP, który stanowi że *organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa*. Nie mogą więc domniemywać swojej kompetencji, a wszelkie ich działania muszą mieć podstawę prawną.

Należy zauważyć, że sprawdzenie i przeszukanie są czynnościami ingerującymi w wolność jednostki, jej poczucie godności i samostanowienia, zaś realizowane w sposób nieodpowiedni, noszą w sobie ryzyko poniżenia. W związku z powyższym mogą być

dokonywane w sytuacjach, gdy takie uprawnienie wynika wprost z ustawy, przez odpowiednio przeszkolony w tej materii personel i gdy podlegają kontroli w zakresie legalności i prawidłowości wykonania.

Na powyższe zagadnienie warto spojrzeć przez pryzmat celów stosowania środka wychowawczego w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. Wydaje się więc, że powyższe działania nie sprzyjają budowaniu wzajemnego zaufania i realizacji celów wychowawczych, a przeciwnie – mogą nasuwać skojarzenia z warunkami więziennymi. W opinii KMPT personel MOW powinien więc zrezygnować ze stosowania rutynowych przeszukiwań podopiecznych i ich rzeczy, a ograniczyć je wyłącznie do sytuacji indywidualnych, w których dochodzi do bezpośredniego zagrożenia zdrowia lub życia dzieci.

Należy zaznaczyć, że wobec braku ustawowych uregulowań dających pracownikom MOW prawo do przeszukiwania podopiecznych, jedynym uprawnieniem personelu tych placówek w sytuacjach, w których istnieje podejrzenie posiadania przez nieletniego przedmiotów niedozwolonych, jest prośba o dobrowolne ich wydanie. Tylko w takiej sytuacji, w której wychowanek dobrowolnie pokazuje swoje rzeczy osobiste nie dochodzi do bezprawnego działania personelu w postaci przeszukania. Wszelkich czynności związanych z ujawnieniem zawartości szafki, plecaka itp. może dokonać jedynie wychowanek, spełniając tym samym prośbę o dobrowolne ujawnienie przedmiotów niedozwolonych. Realizacja takich działań przez personel MOW, nawet za zgodą nieletniego, stanowi działanie bezprawne. Naturalnie, w przypadku odmowy dobrowolnego wydania rzeczy niedozwolonej, dalsze czynności może wykonywać jedynie Policja.

5.2.Prawo do informacji

Część z wychowanków nie wiedziała o udostępnieniu w placówce skrzynki zaufania, umożliwiającej anonimowe składanie skarg oraz danych teleadresowych instytucji stojących na straży praw człowieka. KMPT zaleca zatem rozpowszechnienie powyższych informacji i stałe przypominanie o nich przebywającym w placówce dzieciom. Możliwość uzyskania wiedzy o instytucjach, do których wychowankowie mogą zwrócić się w przypadku niewłaściwego traktowania oraz bezpiecznego złożenia skargi może przyczynić się bowiem do zwiększenia poczucia bezpieczeństwa i prewencyjnie eliminować potencjalne akty przemocy.

Także Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (dalej: CPT) wskazuje, że skuteczne zażalenia

i procedury inspekcyjne są podstawowymi gwarancjami przeciwko złemu traktowaniu w ośrodkach dla nieletnich. Dzieci powinny mieć możliwość złożenia zażalenia zarówno w ramach, jak i poza systemem administracyjnym danego ośrodka, powinny także być upoważnione do poufnego kontaktowania się z właściwą władzą (§ 36 Fragment Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego, CPT/Inf (99) 12).

5.3. Prawo do ochrony zdrowia

Pielęgniarki z Samodzielnego Zespołu Publicznych Zakładów Lecznictwa Otwartego Warszawa-Wawer są dostępne na terenie placówki dwa razy w tygodniu. Zgodnie z informacjami przekazanymi wizytującym pielęgniarki przeprowadzają ogląd ciała nowo przyjmowanych chłopców, wywiad dotyczący ich stanu zdrowia, a także zapoznają się z ich dokumentacją medyczną.

Z analizy zeszytu przyjęć ambulatorium wynika, że badanie pielęgniarskie nowych wychowanków ogranicza się głównie do ich zmierzenia, zważenia, pomiaru ciśnienia tętniczego, oglądu ciała pod kątem ujawnienia chorób skórnych lub pasożytów. Powyższe potwierdza także zakres zadań realizowanych przez pielęgniarkę zawarty w *Procedurze postępowania w przypadku przyjęcia wychowanka do placówki*. Nie jest prowadzone natomiast badanie mające na celu ujawnienie oraz udokumentowanie ewentualnych obrażeń mogących powstać wskutek niewłaściwego traktowania w poprzednim miejscu detencji lub podczas doprowadzenia do placówki. Ponadto badanie pielęgniarskie, w tym ogląd ciała dziecka, realizowane były w niektórych wypadkach nie bezpośrednio po przyjęciu, ale w odstępie kilku dni (np. wychowanek 1. przyjęty do MOW 11.09.2016 r., badanie pielęgniarskie 15.09.2016 r.; wychowanek 2. przyjęty do MOW 23.05.2017 r., badanie pielęgniarskie 02.06.2017 r.; wychowanek 3. przyjęty do MOW 07.06.2017 r., badanie pielęgniarskie 21.06.2017 r.; wychowanek 4. przyjęty do MOW 01.09.2017 r., do czasu zakończenia wizytacji nie miał badania pielęgniarskiego). Co więcej, w okresie wakacyjnym w placówce w ogóle nie było pielęgniarki - zeszyt obserwacji kończy się wpisem z dnia 13.07.2017 r., a kolejny zeszyt rozpoczęto adnotacją z dnia 04.09.2017 r.

Analiza akt osobowych wychowanków ujawniła również, że pielęgniarki nie dokonują oglądu ciała wychowanków doprowadzonych do MOW po ucieczkach lub niepowrotach. Tytułem przykładu można wskazać wychowanka 5., który wiosną 2017 r. kilkakrotnie dokonywał ucieczek, w tym w marcu kiedy to uciekł z placówki ubrany w piżamę i dwukrotnie był doprowadzany do MOW z policyjnej izby dziecka. A zatem nawet pobyt dziecka w miejscach i środowisku potencjalnie ryzykownym, czy nawet brak wiedzy o tym co

się działo z nim podczas ucieczki nie stanowił podstawy do przeprowadzenia badania pielęgniarstwa.

Wobec powyższych ustaleń należy podkreślić, iż poddanie osoby pozbawionej wolności, w tym wychowanka MOW, badaniu medycznemu stanowi jedną z podstawowych gwarancji zapobiegania torturom lub innym formom niewłaściwego traktowania. Celem badania jest bowiem nie tylko ustalenie stanu zdrowia danej osoby, ale również ujawnienie i odpowiednie udokumentowanie wszelkich śladów mogących świadczyć o poddaniu jej przemocy. Brak udokumentowania może prowadzić do sytuacji, że osobie pozbawionej wolności bardzo trudno będzie udowodnić fakt niewłaściwego traktowania ze strony funkcjonariuszy lub personelu miejsc detencji. Przedstawiciele personelu medycznego jako osoby dysponujące specjalistyczną wiedzą oraz w wielu wypadkach mające bezpośredni kontakt z potencjalną ofiarą przemocy powinni wykazać zatem szczególne zainteresowanie w zakresie zgłaszanych przez dzieci dolegliwości i śladów na ich ciele.

Badanie medyczne służące ujawnieniu ewentualnych śladów tortur powinno spełniać dwa podstawowe kryteria – być przeprowadzone w najkrótszym możliwym czasie po zaistnieniu zdarzenia i z uwzględnieniem zasad dotyczących skutecznego dokumentowania tortur. Czas przeprowadzenia badania jest niezwykle ważny z uwagi na wymóg możliwie dokładnego określenia czasu powstałych obrażeń lub zgłaszanych dolegliwości. Z kolei podstawowe narzędzie dostarczające informacji i wskazówek jak identyfikować i dokumentować przypadki stosowania tortur lub innego okrutnego traktowania albo karania stanowi *Protokół Stambulski – Podręcznik skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania*. W dokumencie tym znajdują się, skierowane do lekarzy i psychologów informacje pozwalające na dokonanie oceny, czy dana osoba była torturowana, oraz wskazówki, jak należy zgłaszać takie przypadki sądom lub organom śledczym. Pomimo, iż *Protokół Stambulski* nie ma charakteru wiążącego, prawo międzynarodowe zobowiązuje rządy do badania i dokumentowania przypadków tortur i innych form znęcania się, a także karania osób za nie odpowiedzialnych, w sposób wszechstronny, efektywny, bezzwłoczny i obiektywny. Aby jednak takie ściganie było możliwe nieodzowne jest udokumentowanie występowania obrażeń przez personel medyczny mający kontakt z osobą pozbawioną wolności. Skuteczna dokumentacja jest bowiem jedną z najbardziej fundamentalnych kwestii dotyczących ochrony przed torturami.

Równie ważne jest objęcie chłopców, którzy mogli być poddani torturom lub innym formom niewłaściwego traktowania badaniami psychologicznymi zmierzającymi do

rozpoznania i opisania następstw doświadczonej przemocy. Badania psychologiczne również powinny być prowadzone zgodnie ze wskazówkami zawartymi w *Protokole Stambulskim*, tak by umożliwić rzetelne ustalenie faktów dotyczących domniemanego stosowania tortur.

CPT również wielokrotnie zwracało uwagę na konieczność dokładnego rejestrowania urazów i przekazywania informacji na ten temat do właściwych organów. Staranne i niezwłoczne udokumentowanie i zgłaszanie takich dowodów medycznych znacznie ułatwia zbadanie przypadków ewentualnego złego traktowania i pociągnięcie do odpowiedzialności sprawców, co z kolei stanowi istotny element zapobiegania niewłaściwemu traktowaniu w przyszłości. CPT rekomenduje, aby wstępne badania przeprowadzić bez zbędnej zwłoki, najlepiej w ciągu 24 godzin od przyjęcia. Dokumentacja z takiego badania powinna zawierać: obiektywny i dokładny opis stanu pacjenta, w szczególności wszelkich urazów, wyniki dodatkowych badań, szczegółowe wnioski wynikające ze specjalistycznych konsultacji, proponowany sposób leczenia w przypadku ujawnienia urazów, a także wskazania do dalszej pracy z pacjentem. Wszelkie zauważone urazy należy nanieść na specjalny formularz przewidziany do tego celu, z wykresami ciała do oznakowania urazów, który będzie przechowywany w aktach medycznych więźnia. Pożądane byłoby fotografowanie ran, a zdjęcia powinny być dołączane do akt medycznych (Fragment Dwudziestego Trzeciego Sprawozdania Ogólnego, CPT/Inf [2013] 29). Na brak skutecznego systemu identyfikacji obrażeń osób umieszczanych w miejscach detencji w Polsce CPT zwrócił uwagę podczas ostatniej wizyty w naszym kraju w 2017 r.

Biorąc pod uwagę powyższe argumenty KMPT zaleca przeprowadzanie badań pielęgniarских obejmujących czynności zmierzające do ujawnienia i udokumentowania, z uwzględnieniem zasad wymienionych w *Protokole Stambulskim*, ewentualnych śladów tortur u przyjmowanych chłopców. Badaniami takimi powinni być objęci zarówno wychowankowie nowo przybywający do placówki, jak również powracający i doprowadzeni do niej z miejsc, gdzie mogli doświadczyć niewłaściwego traktowania. Badania należy realizować w możliwie najkrótszym czasie po przyjęciu dziecka do MOW. Chłopcy relacjonujący przemoc lub w przypadku, których występuje podejrzenie, że są ofiarami przemocy powinni również być poddani badaniom psychologicznym.

Pismo wskazujące na potrzebę przeprowadzania badań zmierzających do ujawnienia i udokumentowania śladów tortur lub innych form przemocy zostało skierowane również do dyrektora Samodzielnego Zespołu Publicznych Zakładów Lecznictwa Otwartego Warszawa-Wawer.

5.4. Dyscyplinowanie

Zgodnie z przyjętym w placówce systemem motywacyjnym ocenę naganną wychowanek otrzymuje m.in. za dokonanie ucieczki, pobicia, znęcanie się psychiczne i fizyczne nad innymi wychowankami, zażywanie narkotyków czy picie alkoholu. Ocena naganna oznaczana jest kolorem czarnym. Otrzymanie koloru czarnego podczas cotygodniowej oceny powoduje określone konsekwencje. System motywacyjny wśród *przewidywanych rodzajów odebranych przywilejów na okres 1-go tygodnia po otrzymaniu koloru czarnego* wymienia:

- 1) zakaz oglądania TV, korzystania z siłowni, z pracowni komputerowej,
- 2) cofnięcie, wstrzymanie nagrody,
- 3) zakaz udziału w imprezach na terenie Ośrodka lub poza Ośrodkiem z wyłączeniem imprez o charakterze edukacyjnym,
- 4) kontakt telefoniczny jedynie z rodzicami, opiekunami prawnymi.

Analogiczne ograniczenia przewidziano także w przypadku oznaczenia zachowania wychowanka kolorem niebieskim.

W opinii KMPT powyższe uregulowanie jest bardzo niejasne - nie wiadomo czy za określone w systemie motywacyjnym przewinienie wychowankowi wymierzana jest jedna z wymienionych w katalogu kar czy też wszystkie. Mechanizm pragnie podkreślić, iż przyjęcie drugiego z przedstawionych rozwiązań stanowiłoby niedozwoloną formę wielokrotnego karania dziecka za jedno przewinienie. Zgodnie bowiem z Regulami Narodów Zjednoczonych dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) żaden nieletni nie powinien być karany więcej niż raz za to samo przewinienie. W związku z powyższym KMPT zwraca się z prośbą o wyjaśnienie powyższych wątpliwości.

Należy wskazać również, że wbrew sformułowaniom zawartym w analizowanym fragmencie systemu motywacyjnego utrzymywanie kontaktu ze światem zewnętrznym, w tym kontaktu telefonicznego jest prawem a nie przywilejem wychowanka. Prawo to, na podstawie art. 66 §4 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2016 r., poz. 1654 j.t., dalej: u.p.n.) może zostać ograniczone decyzją dyrektora placówki tylko w przypadku, gdy kontakt dziecka z osobami spoza ośrodka stwarzałaby zagrożenia dla porządku prawnego, bezpieczeństwa ośrodka lub wpływałby niekorzystnie na proces resocjalizacji wychowanka. W przypadkach takich dyrektor jest obowiązany zawiadomić sąd rodzinny, który może uchylić jego decyzję (§5 u.p.n.). Wobec powyższego zalecanym jest

dostosowanie uregulowań zawartych w systemie motywacyjnym do przedstawionego standardu prawnego.

5.5. Personel

Z informacji udostępnionej wizytującym wynika, że w latach 2016-2017 do dnia wizytacji personel MOW uczestniczył w szkoleniach dotyczących dokumentacji pracy nauczyciela, kompetencji z zakresu długofalowego wspierania ucznia zagrożonego niedostosowaniem społecznym, a także zmian w systemie oświaty.

W opinii KMPT, w celu wzmocnienia ochrony nieletnich przed torturami i innymi formami złego traktowania, zalecanym jest zorganizowanie personelowi szkoleń obejmujących swoją tematyką ochronę praw dziecka w świetle standardów międzynarodowych, udzielanie pierwszej pomocy, komunikację interpersonalną, przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu i zachowaniom agresywnym. Istotne jest również uaktualnianie i utrwalanie wiedzy we wskazanych obszarach.

Mechanizm podkreśla, że odpowiednio dobrany i wykwalifikowany personel stanowi skuteczną gwarancję ochrony nieletnich przed niewłaściwym traktowaniem. Dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu oraz codziennemu kontaktowi z nieletnimi ma możliwość bieżącego monitorowania zachowania podopiecznych i wyłapywania niepokojących sygnałów, świadczących o nieodpowiednim traktowaniu. W przypadku stwierdzenia niepokojących zdarzeń może także podjąć skuteczne środki zaradcze (np. poprzez udzielenie pomocy, wezwanie Policji czy zgłoszenie przełożonym swoich obaw i podejrzeń.). Dlatego ważne jest by był on odpowiednio dobrany, miał stworzoną możliwość podnoszenia swoich kwalifikacji, rozwoju zawodowego i wiedzy w zakresie identyfikowania symptomów świadczących o niewłaściwym traktowaniu

Na kwestie odpowiedniego doboru i kwalifikacji personelu, odpowiedzialnego za opiekę nad osobami w miejscach detencji, zwraca też uwagę CPT, podkreślając, że personel *powinien być zaangażowany w pracę z młodymi ludźmi oraz być w stanie pokierować i zmotywować osoby nieletnie, za które ponosi odpowiedzialność. Cały personel, łącznie z osobami wykonującymi wyłącznie obowiązki w zakresie dozoru, powinien przechodzić profesjonalne szkolenie, zarówno w czasie przyjęcia do pracy, jaki i w jej trakcie, a także otrzymywać odpowiednie wsparcie z zewnątrz oraz nadzór w wykonywaniu ich obowiązków* (§ 33 Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego, CPT/Inf [99] 12).

CPT podkreśla też znaczenie szkoleń z zakresu praw człowieka oraz komunikacji interpersonalnej, jako środków które mogą przyczynić się do respektowania podstawowych

gwarancji przysługującym osobom zatrzymanym w miejscach detencji, zwiększających poszanowanie dla godności człowieka oraz zdobycie umiejętności, które pozwolą na rozładowanie napięć w sytuacjach konfliktowych, mogących przekształcić się w przemoc (§ 59-60 Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego, CPT/Inf (92) 3).

Zalecanym byłoby również zapewnienie personelowi regularnej superwizji. Dzięki temu zatrudniona w placówce kadra miałaby możliwość rozładowaniu napięć powstałych w trakcie wykonywania obowiązków zawodowych i tym samym zwiększenia efektywności wykonywanych zadań. Taka forma doskonalenia zawodowego może również przyczynić się do polepszenia relacji pomiędzy samym personelem i personelem a wychowankami, co w rezultacie będzie miało bezpośrednie przełożenie na jakość pracy i poziom opieki sprawowanej nad dziećmi przebywającymi w placówce.

5.6. Warunki bytowe

Uwagę wizytujących zwróciły kraty zainstalowane w oknach placówki. W opinii KMPT w placówce wychowawczej, jaką jest młodzieżowy ośrodek wychowawczy, nie należy stosować tak opresyjnych metod ochrony, powodujących zbliżenie warunków do więziennych. W ocenie Mechanizmu wskazane jest zastąpienie krat innymi zabezpieczeniami o mniej dotkliwym charakterze.

Także CPT wskazuje, iż *dobrze zaprojektowany ośrodek detencyjny dla nieletnich powinien zapewniać pozytywne i spersonalizowane warunki detencji młodych osób pozbawionych wolności* (§ 29 i 30 Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego, CPT/Inf [99] 12).

Placówka nie jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Z uwagi jednak na konstrukcję zarówno budynku szkoły, jak i internatu (mała powierzchnia, wąskie korytarze i klatki schodowe, spowodowane brakiem przestrzeni umiejscowienie jadalni i łazienki ze stanowiskami prysznicowymi w sutenerze budynku) dostosowanie ich do potrzeb dziecka z niepełnosprawnością byłoby bardzo utrudnione i wymagałoby gruntownej przebudowy obu budynków. W związku z powyższym należy dołożyć jedynie starań, aby do Ośrodka nie został skierowany chłopiec, którego niepełnosprawność uniemożliwiłaby mu samodzielne funkcjonowanie w placówce.

6. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

I. Dyrektorowi Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego nr 3 w Warszawie:

1. Poddawanie dzieci przyjmowanych do placówki lub powracających do niej z miejsc, gdzie mogły doświadczyć przemocy badaniom pielęgniarstwu uwzględniającym czynności zmierzającym do ujawnienia i udokumentowania śladów tortur zgodnie z zasadami zawartymi w *Protokole Stambulskim*;
2. Realizację badań, o których mowa w poprzednim punkcie w najszybszym możliwym terminie po przyjęciu dziecka do placówki;
3. Poddawanie dzieci, które mogły być ofiarami tortur badaniom psychologicznym zgodnie z zasadami zawartymi w *Protokole Stambulskim*;
4. Przypomnienie wychowankom o tablicy informacyjnej z adresami instytucji stojących na straży praw człowieka i skrzynce zaufania oraz ich znaczeniu w zakresie realizacji prawa dzieci do skargi;
5. Wyjaśnienie przedstawionych w pkt. 5.4. wątpliwości dotyczących przyjętego systemu motywacyjnego;
6. Dostosowanie rozwiązań zawartych w systemie motywacyjnym do przepisów u.p.n. zgodnie z uwagami z pkt. 5.4;
7. zapewnienie personelowi szkoleń wskazanych w pkt. 5.5;
8. zapewnienie personelowi superwizji;
9. demontaż krat w oknach i zastąpienie ich mniej opresyjnymi zabezpieczeniami;

II. Prezydent m. st. Warszawy:

1. przekazanie środków finansowych na realizację szkoleń i superwizji dla personelu MOW, a także demontażu krat w oknach i zastąpienia ich mniej opresyjnymi zabezpieczeniami.

III. Dyrektorowi Ośrodka Rozwoju Edukacji:

1. Niekierowanie do MOW dzieci, które ze względu na swoją niepełnosprawność lub nawet czasowe obniżenie sprawności nie mogłyby samodzielnie funkcjonować w placówce.